

Artikel uit DE MORGEN

OPINIE – 21/08/13, 08u03

"Concurrentiedruk, bureaucratisering en de focus op kwantiteit blijven toenemen. De politiek moet ingrijpen", schrijft de Actiegroep Hoger Onderwijs, een groep van maar liefst 150 Vlaamse academici onder leiding van Gents historicus Koen Aerts.

De Vlaamse universiteiten en hogescholen ontvangen elk jaar ongeveer 1,4 miljard euro belastinggeld. In ruil vervullen ze een aantal taken, waarmee ze verondersteld worden iets voor de gemeenschap terug te doen. Idealiter doen ze dit door nieuwe ideeën en kennis te ontwikkelen, die door te geven aan volgende generaties, en antwoorden te formuleren op de maatschappelijke uitdagingen van morgen.

We zijn de afgelopen jaren sterk van dit ideaal vervreemd. Steeds worden dezelfde oorzaken aangeduid: een te eenzijdig gebruik door academische en politieke beleidsmakers van kwantitatieve in plaats van kwalitatieve evaluatiecriteria, een overdreven prestatiedruk die te zware eisen oplegt aan jonge onderzoekers (met alle sociale en psychologische gevolgen van dien) en de creatie van een bureaucratisch klimaat dat uitgaat van een cultuur van wantrouwen en een aanslag vormt op de beroepstrots van academici. Een grondige beleidsverandering is nodig.

Diagnose

De opdracht van de universiteiten (en hogescholen) lijkt vandaag de dag verengd te zijn tot het 'produceren' van zo veel mogelijk publicaties. Het is grotendeels op basis daarvan (samen met aantallen studenten en doctoraten) dat de Vlaamse overheid haar financiering verdeelt over de verschillende instellingen (de beruchte 'outputfinanciering'). Instellingen die meer publicaties 'produceren' dan hun 'concurrenten' ontvangen een groter deel van de financiële koek.

Vroeger waren publicaties een middel om over onderzoek te communiceren. Vandaag zijn ze een doel op zichzelf geworden. Onderzoekers worden geacht vooral zo veel mogelijk te publiceren, en het vergaren van nieuwe kennis en inzichten is op dit moment vaak niet meer dan een middel om publicaties te scoren. Deze obsessie met publicaties en kwantiteit staat de kerntaken van de universiteit in de weg. Voor hoogstaand onderzoek is namelijk tijd, durf en vertrouwen nodig. De resultaten ervan zijn onzeker, en publicatiemogelijkheden zijn vaak schaarser. De voortdurende druk om zo veel en zo snel mogelijk te publiceren zorgt er voor dat wetenschappers op zoek gaan naar beproefde recepten om makkelijke publicaties te scoren die goed in de publicatiemarkt liggen. In een aantal gevallen leidt het razendsnelle publicatieritme er zelfs toe dat onderzoekers 'binnenwegen' gaan nemen: resultaten worden minder grondig gecontroleerd, negatieve resultaten worden verdoezeld, er wordt aan data slicing gedaan en cijfers worden gemanipuleerd. In extreme gevallen leidt dit tot regelrechte fraude. De overdreven publicatiedruk tast niet alleen de kwaliteit van het academisch onderzoek aan, maar heeft evenzeer negatieve gevolgen op vlak van onderwijs en maatschappelijke dienstverlening. Onderzoekers worden ontmoedigd om er nog tijd en moeite aan te besteden. Nochtans zijn kennisoverdracht en maatschappelijk engagement wel degelijk twee van de drie kerntaken van de universiteit.

Bovendien is er ook een grote menselijke kost. Dat geldt in het bijzonder voor jonge onderzoekers met

tijdelijke contracten. De outputfinanciering op basis van aantallen publicaties en doctoraten is gepaard gegaan met een enorme toename van het aantal jonge onderzoekers in preciaire tijdelijke statuten - zij worden namelijk geacht de grootste 'output' op te leveren. Op dit moment is het zo dat slechts 1 op de 13 gedoctoreerden uiteindelijk kans maakt op een permanente job aan de universiteit, een heel stuk lager dan het internationale gemiddelde. Jonge onderzoekers worden geacht elkaar voortdurend te beconcurreren op basis van criteria (aantallen publicaties en impactfactoren) die in toenemende mate als zinloos worden gezien, en hun roeping als wetenschapper meer in de weg staan dan bevorderen. Dat deze strijd om door te kunnen groeien zich voornamelijk in die levensfase situeert waarin mensen een gezin stichten, werkt bovendien (voor vrouwelijke onderzoeksters) genderongelijkheid in de hand en zet (ook voor mannelijke onderzoekers) ernstige druk op de verhouding werk-privé. De gevolgen laten zich raden: meer en meer jonge onderzoekers haken gedesillusioneerd af, kampen met burn-outs en depressies of wenden zich tot medicatie.

Oplossingen

Deze diagnose is niet nieuw en haalt ook steeds vaker de media. We willen het echter niet bij een diagnose laten, en een aanzet geven tot een aantal concrete oplossingen. Deze oplossingen vragen geen extra investeringen, enkel politiek initiatief en de bereidheid om op een fundamentele manier over hoger onderwijs na te denken.

Ten eerste vragen wij een grondige herziening van het financieringsdecreet Hoger Onderwijs, dat deze mistoestand wettelijk verankert. Het aantal publicaties mag slechts in sterk verminderde mate doorwegen als criterium voor financiering. Uiteraard betekent dat niet dat wij niet meer willen publiceren. Integendeel, maar kwaliteit moet zwaarder doorwegen dan kwantiteit.

Ten tweede vragen wij dat de bevoegde instanties aandacht schenken aan de doorgroeimogelijkheden voor jonge onderzoekers. Dit kan alleen gebeuren door de wanverhouding tussen junior en senior onderzoekers recht te trekken. Het talent van jonge onderzoekers mag niet langer verspild worden, de moordende concurrentiedruk moet omlaag, en onderzoekers moeten opnieuw tijd krijgen om innovatief onderzoek te doen, degelijk onderwijs te geven en zich in te zetten voor de maatschappij. Indien nodig moet ook hier het financieringsdecreet worden aangepast, met name door een drastische vermindering van het gewicht van het aantal behaalde doctoraten als financieringscriterium.

Ten derde vragen wij dat universiteiten en hogescholen werk maken van een degelijk loopbaanbeleid voor jonge onderzoekers, hen een brede opleiding aanbieden en hen niet dwingen om overgespecialiseerde 'publicatieproducenten' te worden, zoals nu al te vaak gebeurt. Alleen zo kan de uitstroom van academici naar de arbeidsmarkt echt voor een maatschappelijke en economische meerwaarde zorgen. Huidige initiatieven zoals doctoral schools en loopbaanondersteuning voor post-docs zijn een goed begin, maar kunnen niet slagen binnen de huidige context. Welke jonge onderzoeker wil zijn tijd steken in het verwerven van algemene vaardigheden, wanneer al die tijd nodig is om aan de nauwelijks haalbare publicatie-eisen te proberen voldoen? Dit betekent dat deze derde maatregel pas kan werken wanneer de eerste twee toegepast worden.

De initiatiefnemers: Anton Froeyman (UGent), Berber Bevernage (UGent), Karen Stroobants (KU Leuven), Koen Aerts (UGent), Annelies Verdoolaege (UGent), Marianne Van Remoortel (UGent), ...

Artikel uit DE MORGEN

OPINIE — 22/03/13

Het blijft moeilijk om academici te mobiliseren

OPINIE – 22/03/13, 06u18

"Is er nog tijd voor grondig onderzoek?", vraagt Patrick Loobuyck zich af. Loobuyck is moraalfilosoof verbonden aan de universiteiten van Antwerpen en Gent.

Een VUB/FWO-onderzoeker heeft ontslag gekregen wegens fraude en EOS maakt cijfers bekend die er niet om liegen: één op de twaalf onderzoekers zou wel eens data manipuleren en bijna de helft van de ondervraagden kent collega's die creatief met data omgaan. Iedereen verontwaardigd, de rectoren van de Vlaamse universiteiten op kop.

Het is merkwaardig dat Mark Waer (zelf biomedicus en rector van de KU Leuven) laat weten dat hij verbaasd is over de omvang van de fraude. Het is lang niet de eerste keer dat collega's erop wijzen dat de gemediatiseerde fraude (denk aan de gevallen Dirk Smeesters en Diederik Stapel in Nederland) slechts het topje van de ijsberg is. De cijfers zijn bekend. Een artikel in Proceedings of the National Academy of Sciences geeft aan dat 67,4 procent van de 2.047 publicaties die teruggetrokken zijn uit biomedische tijdschriften frauduleus waren. Het artikel wijst er ook op dat fraude vertienvoudigd is sinds 1975.

psychologie en de biomedische wetenschappen fraudegevoelig zijn. Het fenomeen beperkt zich evenwel niet tot disciplines waarin men creatief kan omgaan met onderzoeksdata.

De KU Leuven heeft eind 2009 de zogenaamde topfilosoof Martin Stone moeten laten gaan omwille van plagiaat. Elke universiteit heeft sinds kort ook een commissie voor wetenschappelijke integriteit. De universiteiten en het FWO kunnen nu dus niet doen alsof ze uit de lucht vallen. Wie nog twijfelt aan de omvang van het fenomeen is ziende blind. Toegegeven, er is een grijze zone en niet elk geval van fraude is even indrukwekkend. Er is een verschil tussen data weglaten en volledige databanken en resultaten verzinnen. Maar dat is weinig relevant, want wetenschap verdraagt geen fraude.

De zoektocht naar onze voorlopige beste kennis van hoe de wereld in elkaar zit en hoe mensen zich in die wereld gedragen moet integer gebeuren of er gebeuren ongelukken. Er is nog nooit zoveel in onderzoek geïnvesteerd, zowel met private als publieke middelen, en de vraag naar meer (ook de onderzoekswereld ontsnapt niet aan hebzucht) is niet gaan liggen. Wil men dat vertrouwen in onderzoek behouden, dan is elk geval van fraude er een te veel.

Dat de heisa ertoe leidt dat fraudeurs ontslagen en gestraft worden, ook via een juridische procedure, is goed. Maar laat ons hopen dat de rectoren ook een ander debat aangaan en de vraag durven te behandelen welke universiteit we als academici eigenlijk willen.

Perverse neveneffecten

Ook bij ons is het onderwerp al verschillende keren onder de aandacht gebracht. Daniele Fanelli van de universiteit van Edinburgh kwam vorig jaar nog zijn bevindingen presenteren op een studiedag van het Ethisch Forum van de Universitaire Stichting. Uit zijn onderzoek blijkt dat voornamelijk de

Een grote groep academici vindt dat de publicatiedruk, de toegenomen concurrentie en de vermarkting perverse neveneffecten hebben die de universiteit ten gronde schaden. De toegenomen fraude is er slechts een van. De focus op onderzoeksoutput maakt ook dat onderwijs en maatschappelijke dienstverlening in de verdrukking komen. Wie even in het huidige (financierings)systeem meedenkt, zal tot de conclusie komen dat ook het 'vrij' onderzoek, een van de bestaansredenen van de universiteit, onder druk komt te staan. In plaats van te publiceren in functie van de zoektocht naar waarheid, wordt nu de waarheid geweld aangedaan om te kunnen publiceren.

Meedraaien in het systeem

De maatschappelijke en wetenschappelijke noden, laat staan de eigen interesse van de onderzoeker, bepalen niet langer de onderzoeksvragen. Wetenschappelijke tijdschriften en bedrijven bepalen welk onderzoek er nog gedaan kan worden. Voor slow science en geduldig onderzoek kan geen plaats meer zijn, want dat leidt onvoldoende snel tot publicaties. Is er nog tijd om vooraf grondig archiefonderzoek te doen? Mag er nog breed worden nagedacht? Is er nog tijd om boeken te lezen, laat staan te schrijven? Is er nog plaats voor trial and error, toch noodzakelijk om wetenschappelijke vooruitgang te boeken?

Het zal u misschien verbazen, maar het blijkt moeilijk om academici hieromtrent te mobiliseren. Er wordt geklaagd in het koffielokaal, maar als puntje bij paaltje komt, heeft men geen tijd, denkt men dat het niets zal uithalen en draait men voor de zekerheid maar mee in het systeem. Jonge academici kunnen niet anders, of ze kunnen een academische carrière wel vergeten. Tijd dus voor een soort vakbond voor academici: het gaat toch om onze universiteiten en onze jobinvulling?

Wie deze thema's toch durft aan te kaarten ziet de paraplu's opengaan. De vakgroepvoorzitter verwijst naar de decaan, de decaan naar de rector en de onderzoeksraad, en zij verwijzen naar de andere universiteiten en het financieringsdecreet Hoger Onderwijs van 2008. Frank Vandenbroucke (sp.a) was toen minister van Onderwijs en verschillende academici, onder wie ikzelf, hebben toen al op de negatieve gevolgen gewezen. Vandenbroucke is ondertussen weer academicus. Benieuwd hoe hij de effecten van zijn decreet ervaart.

De Standaard

BUNDEL DE KRACHTEN OM DE HOGE PUBLICATIEDRUK AAN TE PAKKEN

De politiek moet de wedloop stoppen

De Standaard 06/08/2013 | Jürgen Jaspers

Als zoveel wetenschappers al zo lang de hoge publicatiedruk aanklagen, als ook Vlaamse rectoren de vinger op de wonde beginnen te leggen, dan kunnen Vlaamse politici niet achterblijven, vindt Jürgen Jaspers. 'Vlaanderen in actie?'. Het is er het moment voor.

Wie? Docent Nederlandse taalkunde (ULB).

Wat? Het is adembenemend dat Rik Torfs als rector de hoge publicatiedruk blijft aanklagen.

Zijn voorgangers relativeerden de malaise weg.

Dat Rik Torfs kritisch is over de hoge publicatiedruk voor wetenschappers (DS 5 augustus), mag niet verbazen. Hij heeft zich al wel vaker een koele minnaar getoond van de regelneverij, de administratieve overlast en het cijferdronken 'managerisme' waar Vlaamse universiteitensinds een aantal jaren mee kampen. Maar dat hij dat als rector van de KU Leuven blijft doen, mag gerust adembenemend worden genoemd. Zijn voorgangers en collega's-rectoren aan de andere universiteiten hebben deze malaise de voorbije jaren immers steevast weggerelativeerd.

Wat Torfs iets minder in de verf zet, is dat het niet de eerste keer is dat wetenschappers openlijk kritiek formuleren, en vooral dat de huidige toestand het perfect te voorspellen resultaat is van het Vlaamse onderwijsdecreet van 2007 (via oud-minister Frank Vandembroucke (SP.A)). Sinds de invoering van dat decreet zijn universiteiten verplicht om met elkaar in competitie te gaan, willen ze onderzoeksfondsen verwerven. Het totale budget is echter beperkt, zodat de winst van de ene universiteit neerkomt op het verlies voor de andere. Om verlies te vermijden, is elke universiteit iedereen onder druk beginnen te zetten om zo veel mogelijk te produceren, zoveel mogelijk doctoraten af te leveren, zo veel mogelijk projecten in te dienen, en zo weinig mogelijk te publiceren in tijdschriften met een lage impactfactor (waaronder ontstellend veel Nederlandstalige). Op de duur telt enkel hoeveel je doet, en niet wat je doet. Overigens ondervinden daarvan niet alleen jonge, maar ook oudere wetenschappers dagelijks de gevolgen.

Tijd en vrijheid

Nu is er op zich niets mis mee dat de publicatiedruk opgevoerd wordt, en mag je van academici verwachten dat ze zich terdege kwijten van hun taak. Maar wie doordachte, bevlogen en relevante artikels wil schrijven en projecten wil indienen, heeft daar tijd voor nodig, en een zekere vrijheid. Het keurslijf van de massaproductie maakt, zoals Torfs ook aanhaalt, fraude en opportunisme verleidelijk, of het leidt ertoe dat talentvolle mensen andere oorden opzoeken.

Torfs' suggestie om aan wetenschappers te vragen hun vijf beste publicaties aan te duiden en die keuze te motiveren, is dus meer dan zinvol. Maar de impact daarvan zal vrij gering zijn als het systeem niet verandert dat universiteiten in een almaar versnellende en uitputtende publicatiewedloop dwingt. Dat systeem kan alleen maar veranderd worden door... politici, de Vlaamse minister van Onderwijs in het bijzonder.

Achter de rug van de rectoren.

Tot op vandaag lijken die beleidsmakers zich echter te verschuilen achter de rug van de rectoren, die in ruil voor meer onderzoeksfondsen een beleid uitvoeren waarvan ze wellicht zelf wel inzien dat het voor grote problemen zorgt. Nochtans werd de invoering van het huidige beleid in 2007 al fel gecontesteerd, tot in het Vlaams Parlement toe, en werd toen al uitvoerig gewaarschuwd voor alles wat we nu zien gebeuren: minder innovatie, brave voorspelbaarheid, een hectisch professioneel klimaat dat de kansenongelijkheid tussen onderzoekers doet toenemen (om de burn-outs niet te vermelden), net als het opsluiten van wetenschappers in een Engelstalige ivoren toren (ondanks de aanwezigheid van de N-VA in de Vlaamse regering).

Maar als zoveel wetenschappers al zo lang de alarmbel luiden, als ook Vlaamse rectoren de vinger op de wonde beginnen te leggen, dan kunnen Vlaamse politici niet achterblijven. Hoe willen ze dit uitleggen? Wat willen ze eraan doen? Ik denk dat heel veel wetenschappers daar erg benieuwd naar zijn. 'Vlaanderen in actie'? Het is er het moment voor.

De Standaard

University Inc.

De Standaard 24/08/2013 door Redacteur van deze krant Marc Reynebeau

Het is de cultuuromslag door 'Bologna' die tot wrevel aan de universiteiten leidt.

Niemand hoeft verbaasd te zijn dat jonge wetenschappers nu protesteren tegen de hoge publicatiedruk die hen wordt opgelegd. Dat zit in het systeem ingebakken, meent Marc Reynebeau. Want de 'Bologna'-hervorming verving ook in Vlaanderen de klassieke coöperatieve universiteit door een concurrentieel wetenschapsmodel.

Jonge wetenschappers, opgejut in een concurrentieslag om de carrière – het lijkt het echte leven wel, zoals werknemers in bedrijven. En zo is het ook. Zoals het ook geen toeval is dat de klacht over de hoge publicatiedruk aan de universiteit vooral komt van jonge academici, en vooral van menswetenschappers.

De discussies deze week leken anekdotisch en corporatistisch, alsof enkele mietjes plots last kregen van de hitte in de keuken. Toch zei de Gentse historicus Bruno De Wever, die mee het debat opende (*DS 21 augustus*), negen jaar geleden al: 'Er waart een spook door het academische leven: de economisering. Ik voel me in een keurslijf gepropt dat mij helemaal niet past.' Hij kaartte met name al de A1-'waanzin' aan, de overdreven aandacht voor publicaties in internationale tijdschriften (*DS 18 oktober 2004*).

Wat nu ter discussie staat, was niet alleen voorspelbaar, het is ook voorspeld. Want het ligt in het hart van de herstructurering van het hoger onderwijs in de zogeheten Bologna-hervorming. Die schoeide de Europese universiteiten en hogescholen op eenzelfde leest, en verving onder meer de oude kandidaturen en licenties door bachelors en masters. Want het model ervoor was het Angelsaksische. Zeker in België was de breuk groot, want zo verdween het haast feodale model waarin de professor vanop zijn leerstoel zowat alles eigenmachtig besliste, tot zijn eigen opvolging toe. Dat leverde intellectuele vrijheid en academische continuïteit op, maar ook het risico op luiaardij, beunhazerij, machtsmisbruik of nepotisme. Nee, vroeger was het niet beter.

De nieuwe structuur verving het regime van vrijheid door een regime van verantwoording en zelfs wantrouwen. Er hoorde, omdat de wetenschap met belastinggeld werkt, permanent te worden geëvalueerd, ja, 'afgerekend'. Maar omdat de universiteit voortaan als een bedrijf hoorde te functioneren, leidde dat ook tot een topzwaar management en veel tijdrovende, bureaucratische, vaak als zinloos ervaren paperasserie.

Ook studenten kregen een ander statuut. Zij zijn niet langer de horigen aan de voet van de academische piramide, ze werden letterlijk 'klanten', in een louter contractuele, commerciële relatie met de universiteit die hen iets moet leveren: misschien kennis, hopelijk een diploma.

De aard van het beestje

Het nieuwe, zakelijke model ging ervan uit dat, naar een bekend economisch geloof, concurrentie garant staat voor kwaliteit, tussen academici en tussen universiteiten, ook internationaal. Maar concurrentie moet meetbaar zijn. Om dat eenvormig te kunnen doen, kreeg de hele universiteit een model opgelegd dat al vrij courant was in de exacte wetenschappen, die, o zakelijkheid, door hun onmiskenbare nuttigheid superieur leken aan die altijd wat rare menswetenschappen.

In dat model zijn artikels in (vaak erg dure) Engelstalige toptijdschriften de norm, de A1-bladen.

Voortaan ook voor menswetenschappers dus, al is dat voor hen niet altijd de gepaste publicatievorm.

Voor een coherent exposé hebben ze vaak een heel boek nodig. Zo is het beestje: rapporteren over de voortgang in het kankeronderzoek is nu eenmaal iets anders dan uitleggen hoe de Holocaust in België verliep.

Nog altijd krijgen boeken op het cv een slechts pragmatisch en geen volwaardig statuut en blijven (Engelstalige) A1-artikels de norm, zowel voor de financiering als bij de evaluatie van (mens)wetenschappers. Vastbenoemden kunnen proberen hun productiviteit elders te zoeken, maar dat moet dan wel worden gedoogd en ze zullen trager promotie maken.

Meer middelmatige publicaties

Zeker, ook de menswetenschappen blijven bloeien en internationale ambitie deed nog nooit iemand kwaad. Beoordelingscommissies letten heus ook op de kwaliteit van publicaties en projecten. Zoals de nood om 'A1's' te verzamelen, al is dat eerder om formalistische dan inhoudelijke redenen, de kwaliteit van het onderzoek niet hoeft te drukken. Maar het tegendeel is al evenmin per definitie waar. Het systeem werkt even zeker ook een overproductie van middelmatige publicaties in de hand. En: waar ligt dan de winst? De publicatiedwang vergt veel inzet en drukt andere academische opdrachten weg, zoals onderwijs en dienstverlening, omdat die op het cv toch niet 'renderen'.

Zo brengt het academische protest iets ruimer aan het licht: de groeipijn van een blind doorgevoerde cultuuromslag. 'A1' is de focus van een principe, dat botst met de klassieke, coöperatieve academische cultuur. Daarin concurreren wetenschappers niet, ieder voor zich, met elkaar om de beste te zijn, maar helpen ze de wetenschap samen vooruit in het open intellectuele debat. Of die omslag vooruitgang heeft opgeleverd, is nog niet zeker. Zeker is wel: waar het botst, daar doet het pijn.

De Standaard

Te veel jonge onderzoekers voor te weinig proffen

De Standaard 03/10/2013 door Tom Ysebaert

Ofwel komen er meer professoren die de doctorandi begeleiden, ofwel moeten we minder mensen laten doctoreren. Dat stelt de Actiegroep Hoger Onderwijs (AHO), die de hoge werkdruk aanklaagt.

De actiegroep gaf aan de rectoren in de Vlaamse Interuniversitaire Raad een petitie af met meer dan 5.300 handtekeningen van academici die de werkdruk laken. Opvallend is dat ze niet langer focussen op de publicatiedruk, maar op twee andere elementen: de wanverhouding tussen jonge en gevestigde onderzoekers en de ontoereikende basisfinanciering.

Het aantal doctoraten is bijna verdubbeld tussen 2002 en 2012: van 862 naar 1.670. Die stijging kwam er omdat de universiteiten een stimulans kregen om dat aantal op te drijven. De doctoraten zijn goed voor 40 procent van het variabele deel van de overheidsfinanciering dat gebaseerd is op onderzoek. Intussen is het aantal professoren dat de doctorandi begeleidt, gelijk gebleven.

Volgens de berekening van de AHO levert elk afgewerkt doctoraat de universiteit een bonus van ongeveer 60.000 euro op. De actiegroep pleit ervoor doctoraten te schrappen als parameter in de financiering.

Rector Paul De Knop van de VUB, voorzitter van de Vliir, deelt de analyses van de actiegroep gedeeltelijk, maar niet haar remedies. 'Ik wil het geld voor doctoraten geen "winst" noemen. De overheid heeft ons gevraagd het aantal doctoraten op te drijven. Of dat doorgeslagen is, moet een vergelijking met het buitenland uitwijzen. Maar het klopt dat het aantal professoren niet gevolgd is.'

